

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

Број: _____

Датум: _____

Београд, Господара Вучића бр. 50

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Факултета безбедности број 111/6 од 22.02.2024. године именована је Комисија за оцену докторске дисертације кандидата Зорана М. Марјановића под насловом *„Одвраћање као стратешки концепт у постхладноратовском периоду“*, у следећем саставу:

1. др Зоран Драгишић, редовни професор, Факултет безбедности Универзитета у Београду,
2. др Зоран Јефтић, ванредни професор, Факултет безбедности Универзитета у Београду,
3. др Милан Миљковић, ванредни професор, Школа националне одбране „Војвода Радомир Путник“ Универзитет одбране.

Комисија је темељно прегледала и проучила наведену докторску дисертацију и на основу изнетог мишљења свих чланова Комисије Наставно-научном већу Факултета безбедности доставља, следећи:

РЕФЕРАТ
О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату

Кандидат Зоран М. Марјановић је рођен 22.10.1978. године у Сарајеву, БиХ. Завршио је Војну гимназију у Београду, опште-ваздухопловни смер, од 1993. до 1997. године. Након завршене гимназије, уписао је Војну академију, Копнена војска (КоВ), смер пешадија, у периоду 1997-2001. и исту завршио у 122. класи са успехом одличан и просечном оценом (9,36) као 1. у рангу у класи-КоВ.

Након завршетка Војне академије додатно се усавршавао. Завршио је курс за стицање другог степена знања енглеског језика у Центру за изучавање страних језика Министарство одбране Републике Србије 2006. године и 2007. положио је тест *STANAG 6001* из енглеског језика. Курс за сузбијање криминалитета и корупције у Центру за безбедносне студије у Београду завршио је 16.12.2009. године. Испит из рачунарских компетенција према *ECDL* стандарду, успешно је положио 2012. године. Испит из Енглеског језика по стандарду *STANAG 6001*, положио је 2013. године, стекавши уверење о 2. степену познавања страног језика према критеријуму Војне академије.

Мастер академске студије II степена на Војној Академији МО Р. Србије, похађао је у периоду од 2013-2014. године, и успешно окончао 2015. године стекавши академски назив мастер менаџер. Кандидат је завршио и студије II степена на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, специјалистичке струковне студије на студијском програму Тероризам и организовани криминал (дипломирао са просечном оценом 10,00). Завршетком ових студија стекао је стручни назив струковни политиколог-специјалиста из области тероризма и организованог криминала.

Кандидат Зоран Марјановић је, осим наведеног, завршио и низ војних усавршавања, на ВА МО Републике Србије као и многе курсеве - војне и цивилне - уско специјализоване за послове које обавља у организацији Војске Србије и Министарства одбране Републике Србије.

Докторске академске студије III степена уписао је на Факултету безбедности Универзитета у Београду 2019. године. Положио је све испите и испунио све друге обавезе у складу са програмом школовања.

1.1. Објављени радови кандидата

Током студирања на докторским академским студијама кандидат Зоран Марјановић је објавио више академских радова из области наука безбедности и војних наука у водећим националним и регионалним часописима. Осим тога, кандидат је учествовао на две међународне научне конференције. Сви објављени радови (као и они који су у процедури разматрања за објављивање) су тематски везани за тему докторске дисертације.

Радови у научним часописима националног значаја (група резултата М50):

1. Дејан Лабовић, **Зоран Марјановић**, (2021). Нормативни аспекти унутрашње контроле Војнобезбедносне агенције Републике Србије, *Безбједност, полиција, грађани*, број 2/2021, DOI: 10.7251/BPG2102053L, УДК: 351.746.1:356.251(497.11),

- ISSN 1840-0698, УДК 351.74, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, Република Српска, БиХ, стр. 53-64. [M52];
2. **Зоран Марјановић**, Марија Мићовић, (2022). Утицај кризне ситуације изазване епидемијом и пандемијом (ковид 19) на корпоративну безбедност, *Безбедност*, број 3/2022, LXIV, DOI:10.5937/bezbednost2203100M, УДК:005.96:331.45]:616.98:578.834,005.334:334.72]:616.98:578.834, ISSN 0409-2953, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, стр. 100-119. [M51];
 3. **Зоран Марјановић**, Дејан Лабовић, Жарко Браковић, (2022). Нормативни аспекти тајних метода рада Војнобезбедносне агенције у Републици Србији, *Дипломатија и безбедност*, број 1/2022, година 5, УДК: 340.134:356.251(497.11), ISSN 2620-0333, УДК 341.7/.8,. Факултет за дипломатију и безбедност, Београд, стр. 203-223. *Diplomacy and Security, Volume V, Number 1/2022, Page: 225-245.* [M52];
 4. **Зоран Марјановић**, Марија Мићовић, (2023). Географски вектор националне одбране-Копнена моћ, *Политичка ревија*, број 1/2023, година (XXXI) XXIII, Vol. 75, УДК 327.56::351.88(497.11) DOI: 10.5937/polrev75-43186, ISSN 1451-4281, УДК 1+2+3+32+9, Институт за политичке студије, Београд, стр. 183-209. [M51];
 5. Милан Миљковић, **Зоран Марјановић**, (2023). Мере стратешког одвраћања Руске Федерације: терминологија, дефиниције и неки аспекти примене у сукобу у Украјини 2022. године, *Војно дело*, број 1/2023, Vol. 75, UDK 355/359, DOI број: 10.5937/vojdello2301032M, ISSN 0042-8426, eISSN 2683-5703, стр. 32-45. [M51];
 6. **Зоран Марјановић**, Марија Мићовић, (2023). Концепт одвраћања САД у постхладноратовском периоду, *Безбедност*, ISSN 0409-2953, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд. Рад је у поступку рецензирања. [M51].

Саопштења са међународних скупова (група резултата М30):

1. **Зоран Марјановић**, (2022). Утицај нових технологија на концепт стратешког одвраћања великих сила, *Осма међународна научна конференција*, „Примена нових технологија у менаџменту“ (*Eighth International Conference, Application of new technologies in management and economy*), UDC: 355.4:004, АНТМ 2022, 15. април 2022. године, Универзитет „УНИОН-Никола Тесла“, Београд, Србија; Факултет за информационе технологије и инжењерство; Факултет за пословне студије и право; Београд, Србија, *Zbornik radova - Proceedings*, Vol 1, ISBN 978-86-81400-70-8, Belgrade, p. 253-268. [M33];
2. Марија Мићовић, **Zoran Marjanović**, (2022). Critical Infrastructure Defense Policy of The Republic of Serbia in The Light of The Law Provisions, *8th International Professional and Scientific Conference Occupational Safety and Health*, Book of Proceedings, Karlovac University of Applied Sciences, Copyright, Karlovac University of Applied Sciences 2022. ISSN 2623-6435. Publisher: Karlovac University of Applied Sciences, September 21-24, 2022, Zadar, Croatia (*Zbornik radova 8. međunarodno stručno-znanstvenog skupa „Zaštita na radu i zaštita zdravlja“ održan 21.-24. rujna 2022. godine u Zadru, R Hrvatska*), p. 824-831. [M33].

2. Основни подаци о докторској дисертацији

Кандидат је уписао докторске академске студије - студије наука безбедности школске 2019. године, положио је све испите и одбранио пројекат докторске дисертације, након чега је пријавио тему докторске дисертације. Одлуком Наставно-научног већа број 387/16 од 11.07.2022. године именована је Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације у саставу:

1. Проф. др Зоран Драгишић, председник,
2. Проф. др Зоран Јефтић, члан,
3. Проф. др Милан Миљковић, члан.

Комисија је проучила и прегледала пријаву теме докторске дисертације кандидата, и на основу материјала и анализе пројекта докторске дисертације једногласно утврдила да је тема подобна и да је кандидат квалификован за израду докторске дисертације по овој теми. Затим је предложила Наставно-научном већу да прихвати тему и одобри израду докторске дисертације кандидату, као и да именује ментора, што је Наставно-научно веће учинило одлуком под бројем 387/16 од 11.07.2022. године и том приликом за ментора именовало проф. др Ненада Путника. На одлуку Наставно-научног већа Факултета безбедности дало је сагласност Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду број 61206-3657/2-22 од 27. септембра 2022. године и прихватило тему докторске дисертације под предложеним називом и предложеног ментора.

Тема докторске дисертације кандидата Марјановића припада образовно-научном пољу друштвено-хуманистичких наука, научној области науке безбедности, у којој научној области студије безбедности. Докторска дисертација написана је на 319 страница основног текста и допуњена са прописаним изјавама. Дисертација се састоји из следећих целина: 1. Увод, 2. Теоријско-методолошки оквир истраживања, 3. Концепт одвраћања у стратегијско-доктринарним документима великих сила након хладног рата, 4. Улога служби безбедности у реализацији активности одвраћања великих сила, 5. Одвраћање необавештајним активностима служби безбедности, 6. Примери необавештајних активности служби безбедности у функцији одвраћања, 7. Перспективе развоја концепта и активности одвраћања великих сила 8. Закључна разматрања 9. Литература, 10. Биографија аутора. Списак коришћене литературе обухвата 257 референци, превасходно научних чланака, монографија и зборника радова, док су у нешто мањем проценту

заступљена саопштења с научних скупова, докторске дисертације и мастер радови. Дисертација, такође, садржи 20 табела, 13 слика и 4 шеме које имају сврху лакшег прегледа и илустрације анализираних грађа.

У погледу научних радова које је кандидат објавио након пријаве теме дисертације, који су тематски повезани са дисертацијом, Комисија је потврдила да су испуњени сви услови за подношење дисертације на оцену, на основу члана 34. *Правилника о докторским студијама* на Универзитету у Београду („Гласник Универзитета у Београду“ бр. 191/2016, 212/2019, 215/2020, 217/2020, 228/21 и 230/21) и на основу члана 49. *Правилника о докторским студијама* на Факултету безбедности од 10. новембра 2021. године.

Поред објављених радова на основу којих је испунио услов за оцену дисертације, кандидату је у процедури објављивања још један рад у часопису националног значаја - категорије М51.

3. Предмет и циљ дисертације

У докторској дисертацији кандидат предмет истраживања сагледава кроз генезу концепта одвраћања и трансформацију стратегија одвраћања великих сила после Хладног рата до данас, као и начине спровођења ових стратегија. У том смислу, кандидат је сагледао улогу служби безбедности и њихових активности (првенствено необавештајних) у физичком и сајбер простору, с циљем одвраћања противника у извршавању спољнополитичких циљева државе. Реч је о активностима одвраћања које спроводе савремене службе безбедности (или други државни органи) ради „јачег утицаја“ на друге државе, владе, институције, корпорације, појединце и друге актере, с тим да наведена активност није обавезно и искључиво усмерена према непријатељу, већ може бити и примењена ради помоћи савезнику. Кандидат даље наводи да су се активности одвраћања мењале са развојем технологија, наоружања (посебно нуклеарног наоружања), а корениту промену доживеле су са појавом интернета који је омогућио концепт сајбер одвраћања.

Анализом јавно доступне литературе кандидат долази до сазнања да се могу констатовати одређене промене у стратегијама одвраћања како у Сједињеним Америчким Државама (САД) тако и у Руској Федерацији (РФ), а посебно у примени необавештајних активности служби безбедности. До промена доводи првенствено развој технологија и прилагођавање стратегија одвраћања држава новонасталим променама. Услед напретка савремених информационо-комуникационих технологија посебно су службе безбедности претрпеле

промене у свом устројству и начину рада, као и други органи укључени у необавештајне активности, поготово у сфери одвраћања.

Спроведено истраживање кандидат Марјановић започиње дефинисањем основних појмова и одређењем теоријског оквира. Будући да је предмет истраживања сложен и недовољно истражен, кандидат је операционализацију предмета истраживања реализовао кроз пет поглавља.

Научни циљ спроведеног истраживања примарно је дефинисан као проширење фонда постојећих и стицање нових сазнања о концептима одвраћања у стратешко-доктринарним документима великих сила. Осим тога, кандидат себи поставља задатак да опише и објасни начин деловања службе безбедности и других елемената државног апарата, са аспекта необавештајне активности (са посебним акцентом на информационе операције), у савременим околностима које се очитују у развијеним технологијама, друштвеној међуповезаности и другим факторима који доводе до прилагођавања необавештајне активности савременим условима.

Кандидат је научни циљ истраживања остварио научном идентификацијом, дескрипцијом и објашњењем концепта одвраћања у стратешко-доктринарним документима великих сила у периоду након Хладног рата и научним описом и објашњењем улоге службе безбедности у њиховој реализацији.

Спроведено истраживање има и практични циљ - долажење до сазнања о методологији израде безбедносне процене и стратешких докумената САД и РФ у области безбедности и одбране, као и методици рада службе безбедности ових држава. Такви увиди могли би бити од користи руководећим органима у систему безбедности Републике Србије у процесу ревизије или израде нових националних стратегијско-доктринарних докумената и унапређењу рада службе безбедности. Резултати спроведеног истраживања могу послужити као полазни основ за ревидирање и формулисање будућих националних стратегијско-доктринарних докумената, с обзиром на стратешке циљеве заштите Републике Србије од нових безбедносних претњи међу којима предњаче необавештајне активности страних службе безбедности, посебно у сајбер простору. Осим наведеног, резултати спроведеног истраживања доприносе и нормирању појмовно-терминолошког корпуса у овој области, будући да је тренутно у синонимној употреби већи број страних техничких термина, што доводи до додатних тешкоћа у разумевању предметне проблематике.

4. Истраживачка питања и индикатори

У епистемолошком смислу, кандидат Марјановић указује на постојање проблема, на који начин у условима теоријских недоречености, па и нејасноћа, адекватно приступити истраживању концепта одвраћања из перспективе великих сила и активности одвраћања с посебним освртом на примену необавештајних активности служби безбедности након завршетка Хладног рата.

Сумирајући кључне теоријске премисе, као и исходе досадашњих истраживачких студија у вези појмовног одређења концепта одвраћања и употребе необавештајних активности служби безбедности, кандидат је формулисао следећа истраживачка питања која су му послужила као окосница за планирано истраживање:

- Који су концепти одвраћања присутни код великих сила у периоду након завршетка Хладног рата и како су они артикулисани кроз стратегијско-доктринарне оквире?
- На који начин је убрзани техничко-технолошки, а посебно развој информационих и телекомуникационих технологија утицао на промене у стратегијама одвраћања великих сила након завршетка Хладног рата?
- Која су општа, посебна и специфична обележја необавештајних активности у савременим околностима обликованим развојем информационих и телекомуникационих технологија?
- Како су се трансформисале службе безбедности зарад реализације савременог концепта одвраћања?
- На који ће начин концепт одвраћања утицати на креирање безбедносних политика националних држава у блиској будућности?

Кандидат посебну пажњу ставља на претходно наведена питања која се односе на узроке који су довели до промена у стратешко-доктринарном концепту одвраћања код великих сила и настанка нових облика необавештајних активности. У датом контексту, намера кандидата је била да основни проблем истраживања разложи кроз темељну анализу већег броја ужих истраживачких питања:

- Која стратешко-доктринарна документа великих сила су успоставила и појмовно уобличио концепт одвраћања?

- Шта је узрок промена насталих у стратегијама и доктринама одвраћања након Хладног рата?
- На који начин су промене у природи самог концепта одвраћања која се декларише кроз поменута документа утицале на начин спровођења тих активности?
- Да ли је сајбер нападе спроведене у Естонији, Криму и Украјини могуће одредити као необавештајне активности и које су њихове кључне карактеристике?
- Да ли су државе након завршетка Хладног рата постале изложеније утицају необавештајних активности?
- Каква ће бити методологија одвраћања великих сила у будућности и да ли ће она захтевати већу употребу необавештајних активности?

Проблем истраживања је, сходно изнетом, дефинисан представљеним сетовима питања на која су током истраживања дати одговори. Истраживање се водило показатељима назначеним у савременој научној и стручној литератури и стратешко-доктринарним документима великих сила - САД и РФ.

Намера кандидата је била да опише карактеристике одвраћања и да укаже на њене специфичности, првенствено сагледавајући утицај служби безбедности у активностима одвраћања које су предузимане у постхладноратовском периоду. У том циљу кандидат је користио две групе индикатора за сагледавање промена насталих у стратегијско-доктринарним одређењима одвраћања и карактеристика активности одвраћања у савременом периоду.

Прву групу индикатора кандидат сагледава кроз идентификацију стратегијских докумената САД и РФ који регулишу одвраћање, и промене које доводе до нових концепата у одвраћању (број, врста докумената која регулишу одвраћање и установљавање сегмената у њима који прописују одвраћање и начин на који то чине), поступке делова система безбедности (услед повећане друштвене зависности од нових технологија долази до увећања претњи по безбедност држава новим изворима, облицима и носиоцима угрожавања што условљава трансформације служби безбедности и нове начине примене различитих концепата одвраћања у САД и РФ, стварање/оспособљавање организација, агенција, институција за предузимање необавештајних активности и регистровање нових обележја у активностима државе у одвраћању, првенствено активности служби безбедности и сагледавање ефикасности државних институција у одвраћању), билатералних односа држава након интервенција служби безбедности (врста

и број докумената насталих између државе која интервенише и државе где се региструје испољавање необавештајне активности, интензитет остварених политичких притисака између државе нападача и државе на мети напада, колико пута је ангажовање у необавештајним активностима било противно међународном праву, интензитет политичких, дипломатских веза између државе која интервенише и државе према којој је испољена необавештајна активност), и промене делова система безбедности услед развоја нових технологија (број нових система наоружања и војне опреме, хиперсоничне ракете, авиони, дронови, ПВО системи и др.).

У другу групу индикатора за сагледавање активности служби безбедности у одвраћању, кандидат сврстава следеће: политичке активности (на који начин се користе политичке активности у држави и иностранству ради обезбеђења адекватне употребе силе од стране служби безбедности, интензитет остварених политичких притисака према држави која је на мети напада, њеним институцијама, правним и физичким лицима, у којој мери је у овим активностима присутно непоштовање људских права, утицај одвраћања на креирање безбедносне политике у будућности), пропагандне активности (степен учесталости употребе дезинформација ради отпочињања или правдања одређене интервенције према некој држави, организацији, групи, правном или физичком лицу, број започетих интервенција, војних или невојних, које су правдане на основу пласираних дезинформација), паравојне активности (број активног учешћа регуларних припадника оружаних снага агресора на територији друге суверене државе ради јачег утицаја на појединце, групу, организацију, државу, број жртава узрокованих паравојним активностима као и друге настале последице након паравојне активности, трајање активности и директни материјални трошкови војних интервенција), економске активности (штета нанета интервенцијом од стране интервенишуће државе, интензитет условљавања економским уступцима, интензитет економске сарадње, вредност економске размене након интервенције, број изазваних криза итд.) као и информационе операције (улога ИКТ средстава на територији друге државе у циљу поспешивања одвраћања, број сајбер напада упућених према држави, организацији, групи, правном или физичком лицу, ради постизања одвраћања, трајање сајбер напада на институције у једној држави или друге ентитете, идентификовање критичних објеката на које се врше сајбер напади, интензитет развоја нових технологија и њихов утицај на одвраћање као и регистрација нових обележја необавештајних активности услед техничко–технолошког развоја).

5. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација кандидата Зорана Марјановића састоји се од пет кохерентних поглавља, чији логички след формира смислену целину.

У уводним разматрањима кандидат је посветио пажњу теоријско-појмовном аспекту истраживања. Акцент је стављен на проблематизацију предмета истраживања и систематизацију најзначајнијих истраживачких студија о овој теми. Кандидат је приступио операционализацији предмета истраживања - концепту одвраћања великих сила у периоду након Хладног рата, а затим презентовању методолошког оквира истраживања унутар кога је дефинисан тип истраживања, извори података и методе и технике за њихово прикупљање и анализу. Такође, представљен је и истраживачки дизајн развијен претходном операционализацијом кључних појмова.

У *првом поглављу*, кандидат је анализирао стратегијско-доктринарна документа Сједињених Америчких Држава и Руске Федерације. Концепт одвраћања у САД је сагледан кроз анализу стратегијско-доктринарних докумената (председничких доктрина, војних доктрина) који регулишу ову област и истраживања о стратегијама одвраћања. Стратешко одвраћање у РФ и концепти одвраћања после Хладног рата сагледани су кроз анализу Стратегије националне безбедности и Војне доктрине, и приказали су специфичности које носи концепт одвраћања у РФ. У овом поглављу, кандидат посебно истиче размимоилажења западних и источних теоретичара о одвраћању у САД и РФ. Кандидат Марјановић кроз ово поглавље сагледава теоријске и аналитичке оквире унутар којих се кретало планирано истраживање, представљајући њихове најзначајније теоријске и емпиријске домете и, сходно томе, представља предмет и циљеве дисертације.

Друго поглавље посвећено је основним појмовним одређењима служби безбедности, као и активностима којима се баве службе безбедности. У њему се кандидат фокусира на значај обавештајне, контраобавештајне и необавештајне активности. Начин прикупљања података и оперативни рад служби безбедности сагледани су од појмовних, теоретских одређења до практичних делатности у реализацији активности одвраћања. У овом поглављу кандидат је посебно размотрио однос политике, дипломатије и служби безбедности. Велику пажњу кандидат је посветио расветљавању спреге између дипломатије и обавештајних активности, као и специфичностима које овакве активности носе у концепту одвраћања.

У *трећем поглављу* направљен је посебан осврт на необавештајне активности и информационе операције као врсте активности у којима учествују или које предузимају службе безбедности. У овом поглављу кандидат је, уз детаљно објашњење појмовног одређења необавештајне активности у научној и стручној литератури у САД и РФ, обрадио и садржаје који обухватају необавештајне активности у Републици Србији, са нагласком на проблем различитих појмовних одређења истих или сличних активности у наведеним државама. Објашњена је веза између необавештајне активности и информационих операција. Такође, описане су и класификоване и друге сфере необавештајне активности: пропагандне активности, политичке активности, економске активности и паравојне активности. У свакој од наведених сфера необавештајне активности данас значајно место заузима сајбер простор у коме се спроводе информационе операције. У том смислу, кандидат је сагледао традиционално схватање необавештајне активности и, насупротив њему, савремено схватање које посебан нагласак ставља на информационе операције као средство за спровођење необавештајних активности. У овом поглављу су представљене и нове теорије које се баве односом информационих операција и необавештајних активности. Оно што је неизбежно у сагледавању ових појава јесу и етичка питања употребе необавештајне активности, како у традиционалном облику, тако и путем информационих операција.

Четврто поглавље посвећено је представљању резултата истраживања о месту и улози служби безбедности у конкретним случајевима сајбер напада, посматраних у парадигми необавештајних активности служби безбедности. Обрађене су студије случаја сајбер напада на Естонију спроведеног 2007. године, обмане приликом анексије Крима 2014. године и сајбер напада на Украјину 2017. године. У наведеним студијама случаја кандидат је анализирао карактеристике и посебности примене сајбер напада у оквиру извођења акција служби безбедности. У овом поглављу кандидат Марјановић је представио искуства у примени сајбер напада од стране служби безбедности и анализирао неопходне нове мере безбедносне заштите критичних ИКТ система држава и војно-политичких савеза.

Сумирање резултата, кандидат је спровео у *петом поглављу* и дао закључна разматрања о перспективама утицаја стратегија одвраћања великих сила на активност служби безбедности као и о угрожености националне безбедности држава према којима се примењују необавештајне активности и информационе операције. Анализирањем утицаја нових технологија на концепте одвраћања великих сила кандидат је истражио

условљавање промена до којих тај утицај доводи. У овом поглављу кандидат је дао смернице за ревидирање стратешко-доктринарних докумената Републике Србије као и предикцију очекиваних промена у делокругу и начину рада служби безбедности у будућности. На бази спроведених анализа, кандидат је идентификовао могуће правце будућих истраживања.

У *Закључку* дисертације кандидат је систематично и у сублимираној форми представио главне налазе спроведеног истраживања, као и потенцијалне смернице за будуће академске напоре у овој области.

6. Резултати истраживања и допринос дисертације

Резултати истраживања докторске дисертације кандидата Зорана Марјановића огледају се у одговорима на постављена истраживачка питања. Истраживање које је обавио кандидат је потврдило хипотезе, као и опште и посебне претпоставке чија је основаност испитивана и проверавана у раду.

Спроведена анализа значајно доприноси разјашњењу и етаблирању појмовног и термилошког корпуса ове специфичне и недовољно истраживане области. Због употребе у различитим дискурсима, термин „одвраћање“, задобија различита значења. Доктринарна одређења овог појма у Сједињеним Америчким Државама и Руској Федерацији након завршетка хладног рата, као и контексти у којима се он употребљава, нису јединствени и не постоје његове општеприхваћене дефиниције и класификације у релевантној научној литератури. Данас су у употреби два различита концепта одвраћања (један у САД, други у РФ). Ови концепти утврђени су стратешко-доктринарним документима који су, услед брзог развоја информационих и телекомуникационих технологија, врло често доводили до промена у садржају и обиму овог техничког термина. У условима теоријских нејасноћа, проучавање „одвраћања“ као концепта и као доктрине захтевало је свеобухватни приступ који се ослања како на класичне тако и на савремене теорије. Научна анализа доктринарних одређења концепта „одвраћања“ представљала је погодан оквир за разматрање природе савремених међдржавних сукоба, као и проверу и кориговање постојећих теоријских оквира у разматрању конфликта као друштвено-историјског феномена.

Научни допринос истраживања се првенствено огледа у чињеници да је кандидат темељно и свестрано обрадио предмет који није довољно истражен и експлициран у домаћој и

страној научној литератури. Дисертација кандидата Зорана Марјановића је несумњиво употпунила научна сазнања о овом актуелном и комплексном феномену. Кандидат је пружио јасан и исцрпан преглед постојећих теоријских сазнања о проблему и предмету истраживања, увео прецизне, објективне и основане класификационе критеријуме и анализирао врло сложену улогу служби безбедности у реализацији активности одвраћања великих сила, стављајући акценат на необавештајне активности ових служби. Ваљаном научном анализом постављених истраживачких хипотеза, Зоран Марјановић је дошао до утемељених закључака о одвраћању као стратешком концепту у постхладноратовском периоду који обухвата спектар активности у сфери политике, економије, пропаганде али и паравојних дејстава. Посебан допринос ове дисертације представљају засебно спроведене анализе сукоба у Естонији, Криму и Украјини, које описују и објашњавају начин спровођења необавештајних активности служби безбедности великих сила у савременом периоду и, сходно томе, сведоче о трансформацији савремених међудржавних сукоба. Научна дескрипција и експликација проучаваног феномена заслужују похвале због коришћених извора, употребљених метода и остварених истраживачких резултата. Осим тога, истраживање има и елементе научне предикције, будући да садржи предвиђање будућих тенденција измена концепта и активности одвраћања од стране великих сила. У том смислу, кандидат даје предвиђање будућих праваца ревидирања стратешко-доктринарних докумената САД и РФ, као и промена у делокругу и начину рада служби безбедности узимајући у обзир развој нових технологија, посебно у сфери сајбер простора. На крају, истраживање пружа и веома корисне практичне смернице за нормативно унапређење ове недовољно уређене области у републици Србији, као и низ организационих препорука у погледу предупредивања субверзивних активности страних служби безбедности усмерних према нашој држави.

7. Закључак и предлог Комисије

На основу увида у садржај истраживања кандидата Зорана Марјановића под насловом „Одвраћање као стратешки концепт у постхладноратовском периоду“, Комисија закључује да је кандидат успешно обрадио предложену тему према одобреној пријави. Предмет истраживања и истраживачки циљеви су научно релевантни, јасно и адекватно постављени, истраживање је теоријски и методолошки утемељено, и базирано на релевантној и савременој научној литератури.

Докторска дисертација кандидата Зорана Марјановића представља значајан допринос обогаћењу постојећег теоријског фонда знања о концепту и феномену одвраћања у постхладноратовском периоду. Систематичним истраживачким приступом који почива на савременим теоријским и методолошким приступима у области наука безбедности, кандидат је спровео оригинално и иновативно истраживање чији остварени резултати несумњиво могу допринети даљим истраживањима.

На основу свега изложеног, имајући у виду релевантност и значај истраживачког проблема, квалитет рада, добијене резултате и остварени научни допринос, Комисија даје позитивну оцену докторске дисертације и Наставно-научном већу Факултета безбедности Универзитета у Београду

ПРЕДЛАЖЕ

да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидата Зорана Марјановића под насловом „Одвраћање као стратешки концепт у постхладноратовском периоду“ и одобри његову јавну одбрану.

У Београду,
12. март 2024. године

Чланови Комисије:

Проф. др Зоран Драгишић, председник
Универзитет у Београду-Факултет безбедности

Проф. др Зоран Јефтић, члан
Универзитет у Београду-Факултет безбедности

Проф. др Милан Миљковић, члан
Универзитет одбране-Школа националне одбране
„Војвода Радомир Путник“